

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
HENRIKA SAUGMANDSGAARDA ØEA
od 17. veljače 2016.¹

Predmet C-572/14

**Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte
Gesellschaft mbH
protiv
Amazon EU Sàrl,
Amazon Services Europe Sàrl,
Amazon.de GmbH,
Amazon Logistik GmbH,
Amazon Media Sàrl**

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud, Austrija))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Uredba (EZ) br. 44/2001 – Sudska nadležnost u građanskim i trgovačkim stvarima – Članak 5. točka 3. – Pojam ‚stvari koje se odnose na štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte‘ – Direktiva 2001/29/EZ – Usklađivanje određenih aspekata autorskih i srodnih prava u informacijskom društvu – Članak 5. stavak 2. točka (b) – Pravo reproduciranja – Iznimke i ograničenja – Reproduciranje za privatnu uporabu – Pravična naknada – Neplaćanje – Moguće uključivanje u područje primjene članka 5. točke 3. Uredbe (EZ) br. 44/2001“

I – Uvod

1. Rješenjem od 18. studenoga 2014., koje je Sud zaprimio 11. prosinca 2014., Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud) postavio je prethodno pitanje o tumačenju članka 5. točke 3. Uredbe Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.) i članka 5. stavka 2. točke (b) Direktive 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.).

2. To je pitanje istaknuto u okviru spora između Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch musikalischer Urheberrechte GmbH (u daljnjem tekstu: Austro-Mechana) i Amazon EU Sàrl, Amazon Services Europe Sàrl, Amazon.de GmbH, Amazon Logistik GmbH i Amazon Media Sàrl (u daljnjem tekstu, zajedno nazvani: Amazon EU i dr.) u vezi s međunarodnom nadležnošću austrijskih sudova za odlučivanje o sudskoj tužbi kojom Austro-Mechana nastoji od Amazona EU i dr. dobiti isplatu naknade zbog toga što kao prvi u tuzemstvu na tržište stavljaju medije za pohranu podataka, u skladu s austrijskim zakonodavstvom.

¹ — Izvorni jezik: francuski

II – Pravni okvir

A – Pravo Unije

1. Uredba br. 44/2001

3. Uredba br. 44/2001 stavljena je izvan snage člankom 80. Uredbe (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL L 351, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 289.). Međutim, temeljem njezina članka 81. stavka 2. potonja uredba primjenjuje se tek od 10. siječnja 2015. Budući da se glavni postupak odvio prije tog datuma, u ovom predmetu valja primijeniti Uredbu br. 44/2001.

4. Članak 2. stavak 1. Uredbe br. 44/2001, koji pripada odjeljku 1. njezinog poglavlja II. naslovljenom „Opće odredbe”, propisuje:

„Uz poštovanje odredaba ove Uredbe, osobama s domicilom u nekoj državi članici sudi se pred sudovima te države članice, bez obzira na njihovo državljanstvo.”

5. Članak 5. točke 1. i 3. te uredbe, koji je dio odjeljka 2. poglavlja II. Uredbe naslovljenog „Posebna nadležnost”, glasi kako slijedi:

„Osoba s domicilom u državi članici može u drugoj državi članici biti tužena:

1. (a) u stvarima koji se odnose na ugovore, pred sudom u mjestu u kojemu treba biti izvršena obveza;

[...]

[...]

3. u stvarima koji se odnose na štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte, pred sudovima u mjestu u kojemu se dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi;

[...]”

2. Direktiva 2001/29

6. Članak 2. Direktive 2001/29, naslovljen „Pravo reproduciranja”, propisuje:

„Države članice moraju predvidjeti isključivo pravo davanja ovlaštenja ili zabrane za izravno ili neizravno, privremeno ili trajno reproduciranje bilo kojim sredstvima i u bilo kojem obliku, u cijelosti ili u dijelovima:

(a) autorima, njihovih djela;

(b) umjetnicima izvođačima, fiksacija njihovih izvedbi;

(c) proizvođačima fonograma, njihovih fonograma;

(d) proizvođačima prvih fiksiranja filmova, izvornika i umnoženih primjeraka njihovih filmova;

(e) organizacijama za radiodifuziju, fiksacija njihovih radiodifuzijskih emitiranja, bez obzira na to jesu li ta emitiranja prenesena putem žice ili putem zraka, uključujući kabelom ili satelitom.”

7. Članak 5. te direktive, naslovljen „Iznimke i ograničenja”, predviđa u stavku 2.:

„Države članice mogu predvidjeti iznimke ili ograničenja prava reproduciranja predviđenog člankom 2. u sljedećim slučajevima:

[...]

(b) u odnosu na reproduciranje na bilo koji medij koje je učinila fizička osoba za privatnu uporabu i u svrhu koja nije ni izravno ni neizravno komercijalna, uz uvjet da nositelji prava dobiju pravičnu naknadu, pri čemu se uzima u obzir primjena ili neprimjena tehničkih mjera iz članka 6. na djelo ili na drugi predmet zaštite;

[...]”

B – *Austrijsko pravo*

8. Članak 42. Zakona o autorskim pravima (Urheberrechtsgesetz) od 9. travnja 1936. (BGBl. 111/1936), u verziji koja se primjenjuje na glavni postupak (u daljnjem tekstu: UrhG), propisuje:

„1. Svaka osoba može napraviti pojedinačne preslike djela na papiru ili na sličnom mediju za svoju osobnu uporabu.

2. Svaka osoba može napraviti pojedinačne preslike djela na medijima različitim od onih koji su navedeni u stavku 1., za svoju osobnu uporabu i u svrhu istraživanja ako je to opravdano nekomercijalnim ciljem. [...]

[...]”

9. Članak 42.b UrhG-a predviđa:

„1. Ako se, zbog prirode djela koje je emitirano radiodifuzijom, stavljen na raspolaganje javnosti ili snimljeno na medij za bilježenje slika ili zvuka proizveden u komercijalne svrhe, treba očekivati da će se ono, u skladu s člankom 42. stavcima 2. do 7., reproducirati fiksiranjem na medij za bilježenje slika ili zvuka, za osobnu ili privatnu uporabu, tada autor ima pravo na primjerenu naknadu (naknada za prazne nosače zvuka ili slike) ako je medij za bilježenje stavljen na nacionalno tržište u komercijalne svrhe i uz naplatu. Medijima za bilježenje smatraju se prazni mediji za bilježenje slika ili zvuka koji su prilagođeni takvom reproduciranju ili drugi mediji za bilježenje slika ili zvuka koji imaju tu namjenu.

[...]

3. Sljedeće osobe dužne su platiti naknadu:

1) Što se tiče naknade za prazne nosače slika ili zvuka i naknade za aparate, osoba koja je u komercijalne svrhe i uz naplatu s mjesta koje se nalazi na državnom području ili u inozemstvu prva stavila na tržište medij za bilježenje ili aparate za reprodukciju [...]

[...]

5. Samo udruge za kolektivno ostvarivanje autorskih prava mogu ostvariti pravo na naknadu predviđenu stavcima 1. i 2.

[...]”.

III – Glavni postupak i prethodna pitanja

10. Austro-Mechana je udruga za kolektivno ostvarivanje autorskih prava u austrijskom pravu. Njezin osobit zadatak jest naplata naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a. Sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da se taj članak odnosi na provedbu zahtjeva pravične naknade predviđene člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29.

11. Amazon je međunarodna grupa koja prodaje knjige, glazbu i druge proizvode na internetu. Od pet društava iz te grupe koja su tužena u glavnom postupku, tri su društva luksemburškog prava sa sjedištem u Luksemburgu, a dva njemačkog prava sa sjedištem u Njemačkoj. Nijedno od tih društava nema ni sjedište ni poslovni nastan u Austriji. Austro-Mechana je pred sudom koji je uputio zahtjev tvrdila da ta društva kao prva na tržište u Austriji stavljaju medije za pohranu podataka te da su stoga solidarno odgovorna za plaćanje naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a.

12. Austro Mechana je pred sudom koji je uputio zahtjev potvrdila da Amazon EU i dr. u Austriji prodaju medije za pohranu podataka koji su ili ugrađeni u mobilne telefone koji omogućuju reproduciranje glazbe ili se koriste za povećanje njihove memorije. U tu svrhu, Austro-Mechana je zahtijevala od Amazona EU i dr. da joj plaćaju naknadu predviđenu člankom 42.b UrhG-a. Kako bi odredila iznos koji su Amazon EU i dr. dužni platiti za tu naknadu, od potonjih je zahtijevala da joj dostave relevantne računovodstvene podatke vezane za medije za pohranu podataka koje stavljaju na tržište u Austriji od 1. listopada 2010.

13. U ovom stadiju glavnog postupka spor između stranaka vodi se isključivo o pitanju jesu li austrijski sudovi međunarodno nadležni za odlučivanje o sudskoj tužbi koju je Austro-Mechana podnijela kako bi od Amazona EU i dr. ostvarila plaćanje naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a.

14. Austro-Mechana je pred sudom koji je uputio zahtjev tvrdila da je sukladno sudskoj praksi Suda cilj prava na pravičnu naknadu u smislu članka 5. stavka 2. točke (b) Direktive 2001/29 naknada „štete” koju trpi nositelj autorskih i srodnih prava (u daljnjem tekstu: nositelj) zbog reproduciranja namijenjenog za privatnu uporabu. Posljedično, sudska tužba Austro-Mechane je tužba za utvrđivanje odgovornosti za štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte koja proizlazi iz članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001 te su austrijski sudovi međunarodno nadležni za odlučivanje o njoj.

15. Amazon EU i dr. prigovarali su da se članak 5. točka 3. Uredbe br. 44/2001 primjenjuje jedino kada tužba obuhvaća obveze koje proizlaze iz štetne radnje, delikta ili kvazi-delikta. Međutim, to nije bio slučaj s obvezom plaćanja naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a, s obzirom na to da se tom obvezom želi nositeljima naknaditi posljedice pojedinih akata koji su odobreni temeljem zakona, odnosno, reproduciranja namijenjenih za privatnu uporabu, odstupanjem od isključivog prava reproduciranja koje ima nositelj.

16. Rješenjem od 30. travnja 2014. Handelsgericht Wien (Trgovački sud u Beču) prihvatio je argumente Amazona EU i dr. te je odbio tužbu koju je podnijela Austro-Mechana jer nije bio međunarodno nadležan.

17. Rješenjem od 26. lipnja 2014. Oberlandesgericht Wien (Viši regionalni sud u Beču) je, odlučujući kao drugostupanjski sud, potvrdio odbijanje tužbe koju je podnijela Austro-Mechana iz sljedećih razloga. Ponajprije, Amazon EU i dr. dužnici su obveze naknade nametnute zakonom. Potom, šteta koju nositelji trpe nije uzrokovana postupanjem Amazona EU i dr. nego trećih osoba, koje koriste

medije za pohranu podataka koje su Amazon EU i dr. stavili na tržište kako bi ostvarile privatna reproduciranja. Naposljetku, ta uporaba medija za pohranu podataka koje su Amazon EU i dr. stavili na tržište radi ostvarivanja privatnih reproduciranja nije zabranjena. Prema tome, tužba koju je podnijela Austro-Mechana nije obuhvaćena člankom 5. točkom 3. Uredbe br. 44/2001.

18. Austro-Mechana je pokrenula revizijski postupak pred sudom koji je uputio zahtjev protiv rješenja koje je donio Oberlandesgericht Wien (Viši regionalni sud u Beču).

19. Smatrajući da tumačenje članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001 nije toliko očito da nema mjesta nikakvoj razumnoj sumnji i uzevši u obzir svoj statut o nadležnosti posljednje instance, Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud) odlučio je prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Je li zahtjev za isplatu ‚pravične naknade‘ u skladu s člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive [2001/29], koji se prema austrijskom pravu podnosi protiv poduzeća koja u sklopu svoje poslovne djelatnosti i uz naplatu kao prva u tuzemstvu na tržište stavljaju medije za pohranu podataka, zahtjev iz ‚štetne radnje, delikta ili kvazi-delikta‘ u smislu članka 5. točke 3. Uredbe [br. 44/2001]?”

IV – Postupak pred Sudom

20. Tajništvo Suda zaprimilo je zahtjev za prethodnu odluku 11. prosinca 2014.

21. Pisana očitovanja dostavili su Austro-Mechana, Amazon EU i dr., austrijska, francuska, talijanska i finska vlada kao i Europska komisija.

22. Raspravi od 26. studenoga 2015. nazočili su predstavnici Austro-Mechane i Amazona EU i dr. te finske vlade i Komisije, kako bi bili saslušani.

V – Analiza prethodnog pitanja

A – Uvodna razmatranja

23. Svojim prethodnim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita Sud treba li članak 5. točku 3. Uredbe br. 44/2001 tumačiti na način da u područje „štetnih radnji, delikata ili kvazi-delikata” u smislu te odredbe ulazi sudska tužba čiji je cilj ostvariti plaćanje pravične naknade predviđene člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29, što je prema nacionalnom pravu obveza poduzeća koja u komercijalne svrhe i uz naplatu kao prva u tuzemstvu na tržište stavljaju medije za pohranu podataka.

24. U ovom stadiju glavnog postupka spor između stranaka isključivo se odnosi na primjenjivost članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001 na tužbu koju je Austro-Mechana podnijela protiv Amazona EU i dr.

25. Ako se ne varam, nijedna od stranaka koje su podnijele očitovanja Sudu nije osporila činjenicu da su, ako se članak 5. točka 3. Uredbe br. 44/2001 primjenjuje na tužbu koju je Austro-Mechana podnijela protiv Amazona EU i dr., austrijski sudovi međunarodno nadležni da o njoj odlučuju kao „sud u mjestu u kojemu se dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi” u smislu te odredbe.

26. Stoga, neslaganje između stranaka koje su Sudu podnijele očitovanja očituje se u sljedećem pitanju: je li tužba koju je Austro-Mechana podnijela protiv Amazona EU i dr. obuhvaćena područjem „štetnih radnji, delikata ili kvazi-delikata” u smislu članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001?

27. Prije davanja odgovora na to pitanje, smatram korisnim opisati sustav iznimke privatnog reproduciranja predviđen člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29. Naime, važno je precizno utvrditi pravne posljedice nastavno na odluku države članice o provedbi te iznimke, kako bi se odredilo temelji li se neka sudska tužba na povredi obveze pravične naknade koja je obuhvaćena područjem „štetnih radnji, delikata ili kvazi-delikata”.

B – Sustav iznimke privatnog reproduciranja predviđen člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29

28. Iznimka privatnog reproduciranja iznimka je od prava reproduciranja – u načelu – isključivo nositeljâ, predviđena člankom 2. Direktive 2001/29.

29. Temeljem članka 5. stavka 2. točke (b) te direktive, države članice mogu predvidjeti iznimke ili ograničenja od tog prava reproduciranja u odnosu na reproduciranje koje je učinila fizička osoba za privatnu uporabu i u svrhu koja nije ni izravno ni neizravno komercijalna (u daljnjem tekstu: privatno reproduciranje), uz uvjet da nositelji dobiju pravičnu naknadu.

30. Važno je, u ovom stadiju, precizno utvrditi pravne posljedice uvođenja iznimke privatnog reproduciranja od strane države članice, s obzirom na to da je tu iznimku austrijski zakonodavac uveo u člancima 42. i 42.b UrhG-a.

31. U „običnom” sustavu utvrđenom u članku 2. Direktive 2001/29 nositelji zadržavaju isključivo pravo davanja ovlaštenja ili zabrane za reproduciranje djela i drugih predmeta zaštite autorskim ili srodnim pravom, koja su obuhvaćena jednom od kategorija iz tog članka (u daljnjem tekstu: djela ili predmeti zaštite). Sukladno tomu, korisnici su obvezni suzdržavati se od reproduciranja bez ovlaštenja nositelja djela ili predmeta zaštite. U slučaju povrede te obveze nositelj može podnijeti tužbu za naknadu stvarne štete koju trpi zbog neovlaštenog reproduciranja. Sukladno ustaljenoj sudskoj praksi Suda, takva tužba obuhvaćena je člankom 5. točkom 3. Uredbe br. 44/2001².

32. Budući da je „iznimni” sustav predviđen člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29 proveden u nacionalnom pravu države članice, isključivo pravo reproduciranja nositelja i s time povezana obveza korisnika da se suzdržavaju od reproduciranja zaštićenih djela ili predmeta proširuje se na privatno reproduciranje. Kao što su to zajedno istaknule stranke koje su Sudu podnijele očitovanja, u takvom sustavu korisnicima se priznaje pravo na ostvarivanje privatnog reproduciranja djela ili predmeta zaštite, pri čemu su im za potonje izričito dana ovlaštenja. Sukladno tome, nositelji ne mogu više isticati svoje isključivo pravo reproduciranja u odnosu na ostvarivanje privatnog reproduciranja.

33. Međutim, kao protučinidbu za gašenje isključivog prava reproduciranja nositelja i s time povezane obveze korisnika da se suzdržavaju od reproduciranja zaštićenih djela ili predmeta, članak 5. stavak 2. točka (b) Direktive 2001/29 je, s druge strane, ustanovio novo pravo u korist nositelja zahtijevajući da oni „dobiju pravičnu naknadu”.

34. Prema mišljenju Suda, ako osoba ostvaruje reproduciranje djela za privatnu uporabu bez traženja prethodnog ovlaštenja predmetnog nositelja prava što njemu uzrokuje štetu, ta je osoba, u načelu, dužna popraviti pretrpljenu štetu financiranjem pravične naknade koja će biti plaćena tom nositelju³.

2 — Vidjeti osobito presude Pinckney (C-170/12, EU:C:2013:635, t. 47.); Hi Hotel HCF (C-387/12, EU:C:2014:215, t. 40.) i Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, t. 38.)

3 — Vidjeti presude Amazon.com International Sales i dr. (C-521/11, EU:C:2013:515, t. 23.); ACI Adam i dr. (C-435/12, EU:C:2014:254, t. 51. i navedenu sudsku praksu) i Copydan Båndkopi (C-463/12, EU:C:2015:144, t. 22. i navedenu sudsku praksu)

35. Stoga, uvođenje iznimke privatnog reproduciranja predviđene člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29 u nacionalno pravo države članice dovodi do zamjene jednog pravnog odnosa s drugim:

- ugašeni su isključivo pravo reproduciranja nositelja i s time povezana obveza korisnika da se suzdržava od reproduciranja zaštićenih djela ili predmeta, u odnosu na privatna reproduciranja;
- ustanovljeni su, s druge strane, pravo nositelja da dobiju pravičnu naknadu i s time povezana obveza, u načelu na račun korisnikâ, financiranja te pravične naknade.

36. Upravo u tom smislu Sud je presudio da pravična naknada ima za cilj naknaditi nositeljima štetu za privatno reproduciranje njihovih zaštićenih djela ili predmeta koje je učinjeno bez davanja njihova ovlaštenja, na način da je treba smatrati protučinidbom za štetu koju nositelji trpe zbog takvog reproduciranja⁴.

37. U sustavu koji je utvrdio austrijski zakonodavac, koji je predmet presude Amazon.com International Sales i dr. (C-521/11, EU:C:2013:515), pravo korisnika na privatno reproduciranje utvrđeno je u članku 42. UrhG-a. Obveza pravične naknade pak je provedena člankom 42.b stavkom 1. UrhG-a, na način da „autor ima pravo na primjerenu naknadu (naknada za prazne nosače zvuka ili slike)”.

38. Međutim, valja naglasiti da, u tom sustavu, naknadu predviđenu člankom 42.b UrhG-a korisnici koji ostvaruju privatno reproduciranje ne plaćaju izravno predmetnim nositeljima.

39. S jedne strane, vjerovnik obveze naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a nije nositelj čije se zaštićeno djelo ili predmet privatno reproducira. Naime, temeljem članka 42.b stavka 5. UrhG-a, naknada se plaća udruzi za kolektivno ostvarivanje autorskih prava. Upravo primjenom te odredbe Austro-Mechana, udruga za kolektivno ostvarivanje autorskih prava, traži tu naknadu u sporu u glavnom postupku.

40. S druge strane, dužnik obveze naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a nije korisnik koji je izvršio reproduciranje za privatnu uporabu zaštićenog djela ili predmeta. Naime, temeljem članka 42.b stavka 3. UrhG-a, osobe koje su dužne platiti tu naknadu su osobe koje su u komercijalne svrhe i uz naplatu s mjesta na državnom području ili u inozemstvu prve stavile na tržište medij za pohranu podataka. Upravo su primjenom te odredbe Amazon EU i dr. tuženi u glavnom postupku, zbog navodnog stavljanja na tržište u Austriji medija za pohranu podataka ugrađenih u mobilne telefone koji omogućuju reproduciranje glazbe ili se koriste za povećanje njihove memorije.

41. Taj aspekt austrijskog sustava Sud je ispitao u presudi Amazon.com International Sales i dr. (C-521/11, EU:C:2013:515).

42. Sud je podsjetio da su, u načelu, osobe koje ostvaruju reproduciranje za privatnu uporabu dužne financirati pravičnu naknadu koja će biti plaćena nositeljima⁵.

43. Međutim, sukladno ustaljenoj sudskoj praksi, s obzirom na praktične poteškoće povezane s identificiranjem privatnih korisnika i njihovim obvezivanjem na obeštećivanje nositeljâ isključivog prava reproduciranja za štetu koju im čine, države članice mogu u svrhu financiranja pravične naknade uvesti „naknadu za privatno reproduciranje” koja nije na teret predmetnih privatnih osoba, nego osoba koje raspolažu opremom, uređajima i medijima za digitalno reproduciranje i koje na tom

4 — Vidjeti, u tom smislu, presude VG Wort i dr. (C-457/11 do C-460/11, EU:C:2013:426, t. 31. i navedenu sudsku praksu) i ACI Adam i dr. (C-435/12, EU:C:2014:254, t. 50.)

5 — Presuda Amazon.com International Sales i dr. (C-521/11, EU:C:2013:515, t. 23. i navedena sudska praksa); vidjeti također nedavne presude ACI Adam i dr. (C-435/12, EU:C:2014:254, t. 51.) i Copydan Båndkopi (C-463/12, EU:C:2015:144, t. 22.)

temelju, pravno ili činjenično, stavljaju tu opremu, uređaje i medije za reproduciranje na raspolaganje privatnim osobama ili im pružaju uslugu reproduciranja. U okviru takvog sustava, osobe koje raspolažu navedenom opremom, uređajima i medijima za reproduciranje dužne su platiti naknadu za privatno reproduciranje⁶.

44. Sud je također detaljno obrazložio da kad navedeni sustav omogućava obveznicima da prenesu iznos naknade za privatno reproduciranje na cijenu stavljanja na raspolaganje te iste opreme, uređaja i medija za reproduciranje ili na cijenu pružene usluge reproduciranja, trošak navedene naknade u konačnici snosi privatni korisnik koji plaća tu cijenu i to u skladu s „odgovarajućom ravnotežom” koju treba postići između interesa nositelja isključivog prava reproduciranja i onih korisnika zaštićenih predmeta⁷.

45. Što se konkretnije tiče sustava uvedenog člankom 42.b UrhG-a, Sud je istaknuo da naknada za privatno reproduciranje ide na teret osoba koje na tržište stavljaju, u komercijalne svrhe i uz naplatu, medije za pohranu podataka koji mogu služiti za reproduciranje⁸.

46. Sud je zauzeo stajalište da takav sustav, u načelu, omogućava obveznicima da prenesu iznos te naknade na prodajnu cijenu medija za pohranjivanje koji mogu služiti za reproduciranje, tako da je teret naknade, sukladno zahtjevu „odgovarajuće ravnoteže”, na kraju na privatnom korisniku koji je dužan platiti tu cijenu, pod pretpostavkom da je takav korisnik i krajnji korisnik⁹.

47. „Financijska sredina” koja je ustanovljena člankom 42.b UrhG-a podrazumijeva stoga četiri kategorije sudionika i može biti sažeta kako slijedi.

48. Prodavatelji koji kao prvi u tuzemstvu na tržište stavljaju medije za pohranu podataka koji se koriste za privatno reproduciranje službeno su dužni platiti „naknadu za prazne nosače zvuka ili slike”.

49. Ti prodavatelji mogu, međutim, prenijeti trošak te naknade na prodajnu cijenu tih medija za pohranu podataka, tako da korisnici koji ostvaruju privatno reproduciranje neizravno financiraju navedenu naknadu kada kupuju takve medije.

50. Tu naknadu, koja ima za cilj naknaditi štetu koju nositelji trpe zbog privatnog reproduciranja, mora platiti prodavatelj medija za pohranu podataka udruzi za kolektivno ostvarivanje autorskih prava, odnosno Austro-Mechani u glavnom postupku. Naime, sukladno sudu koji je uputio zahtjev, potonji ima osobito zadaću naplate naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a.

51. Upravo u duhu tog konteksta propisa valja ispitati je li tužba koju je Austro-Mechana podnijela protiv Amazona EU i dr., koja ima za cilj dobiti plaćanje naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a, obuhvaćena člankom 5. točkom 3. Uredbe br. 44/2001.

C – Primjenjivost članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001

52. Sukladno članku 5. točki 3. Uredbe br. 44/2001, osoba s domicilom u državi članici može u drugoj državi članici biti tužena, u stvarima koje se odnose na štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte, pred sudovima u mjestu u kojemu se dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi.

6 — Presuda Amazon.com International Sales i dr. (C-521/11, EU:C:2013:515, t. 24. i navedena sudska praksa); vidjeti također, u tom smislu, nedavne presude ACI Adam i dr. (C-435/12, EU:C:2014:254, t. 52.) i Copydan Båndkopi (C-463/12, EU:C:2015:144, t. 23.)

7 — Presuda Amazon.com International Sales i dr. (C-521/11, EU:C:2013:515, t. 25. i navedena sudska praksa); vidjeti također, u tom smislu, nedavne presude ACI Adam i dr. (C-435/12, EU:C:2014:254, t. 52.) i Copydan Båndkopi (C-463/12, EU:C:2015:144, t. 53.)

8 — Presuda Amazon.com International Sales i dr. (C-521/11, EU:C:2013:515, t. 26.)

9 — Presuda Amazon.com International Sales i dr. (C-521/11, EU:C:2013:515, t. 27.)

53. Ta odredba kao i članak 5. točka 3. Konvencije od 27. rujna 1968. o nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 1972., L 299, str. 32.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 185.), kako je izmijenjena konvencijama o pristupanju novih država članica toj konvenciji (u daljnjem tekstu: Briselska konvencija), na koji se ona nastavlja, bili su predmet bogate sudske prakse¹⁰.

54. To pravilo posebne nadležnosti je, u načelu, odstupanje od temeljnog načela navedenog u članku 2. stavku 1. Uredbe br. 44/2001, prema kojem se osobama s domicilom u nekoj državi članici sudi pred sudovima te države članice, bez obzira na njihovo državljanstvo.

55. Budući da je sudska nadležnost mjesta u kojemu se dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi pravilo posebne nadležnosti, treba ga usko tumačiti te nije dopušteno tumačenje koje ide izvan slučajeva izričito predviđenih tom uredbom¹¹.

56. Sukladno ustaljenoj sudskoj praksi, pojam „stvari koje se odnose na štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte”, u smislu članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001, obuhvaća svaki zahtjev koji se temelji na odgovornosti tuženika i koji nije povezan sa „stvarima koje se odnose na ugovore” u smislu članka 5. stavka 1. točke (a) te uredbe¹².

57. U pogledu te sudske prakse, valja ponajprije ispitati je li sudska tužba koja ima za cilj dobiti plaćanje pravične naknade predviđene člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29, poput ove koja je podnesena u glavnom postupku, povezana sa „stvarima koje se odnose na ugovore” u smislu članka 5. točke 1. točke (a) Uredbe br. 44/2001¹³. Ako to nije slučaj, trebalo bi zatim utvrditi može li se takva tužba smatrati tužbenim zahtjevom koji se temelji na odgovornosti tuženika¹⁴.

1. Tužba podnesena u glavnom postupku nije povezana sa „stvarima koje se odnose na ugovore” u smislu članka 5. točke 1. podtočke (a) Uredbe br. 44/2001

58. Sukladno članku 5. točki 1. podtočki (a) Uredbe br. 44/2001, osoba s domicilom u državi članici može u drugoj državi članici biti tužena, u stvarima koje se odnose na ugovore, pred sudom u mjestu u kojemu treba biti izvršena obveza.

59. Sukladno ustaljenoj sudskoj praksi, ako primjena članka 5. točke 1. podtočke (a) Uredbe br. 44/2001 ne zahtijeva sklapanje ugovora, ona je ipak podvrgnuta utvrđenju takve obveze, s obzirom na to da se sudska nadležnost na temelju te odredbe zasniva prema mjestu u kojemu je obveza koja je predmet postupka izvršena ili treba biti izvršena. Tako primjena pravila posebne nadležnosti u stvarima koje se odnose na ugovore podrazumijeva utvrđenje pravne obveze koju je jedna osoba slobodnom voljom preuzela prema drugoj osobi i na kojoj se temelji tužiteljeva tužba¹⁵.

10 — Da podsjetimo, tumačenje koje je Sud dao u odnosu na odredbe Briselske konvencije vrijedi i za odredbe Uredbe br. 44/2001 ako se odredbe tih akata mogu smatrati istovjetnima. To je slučaj s člankom 5. stavkom 1. točkom (a) i stavkom 3. Uredbe u vezi s člankom 5. stavcima 1. i 3. Briselske konvencije (presuda Brogssitter, C-548/12, EU:C:2014:148, t. 19. i navedena sudska praksa).

11 — Vidjeti osobito presude Kronhofer (C-168/02, EU:C:2004:364, t. 14. i navedenu sudsku praksu) o tumačenju članka 5. stavka 3. Briselske konvencije; Pinckney (C-170/12, EU:C:2013:635, t. 25. i navedenu sudsku praksu) i Hi Hotel HCF (C-387/12, EU:C:2014:215, t. 26.)

12 — Vidjeti osobito presude Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459, t. 17.) o tumačenju članka 5. Briselske konvencije; Brogssitter (C-548/12, EU:C:2014:148, t. 20.) i Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, t. 44.)

13 — Vidjeti točke 58. do 61. ovog mišljenja.

14 — Vidjeti točke 62. do 90. ovog mišljenja.

15 — Vidjeti osobito presude Engler (C-27/02, EU:C:2005:33, t. 50. i 51. i navedenu sudsku praksu) o tumačenju članka 5. stavka 1. Briselske konvencije, Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, t. 46. i 47.) i Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, t. 39.)

60. U glavnom postupku, obveza plaćanja pravične naknade utvrđena je člankom 42.b UrhG-a, koji provodi zahtjev pravične naknade predviđen člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29. Iz njezine zakonite osnove proizlazi da tu obvezu plaćanja Amazon EU i dr. nisu slobodnom voljom preuzeli prema Austro-Mechani u smislu gore navedene sudske prakse, nego ju je nametnuo austrijski zakonodavac prodavateljima medija za pohranu podataka kada je proveo mogućnost predviđenu člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29.

61. Posljedično, sudska tužba koja ima za cilj dobiti plaćanje pravične naknade predviđene člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29, poput ove koja je podnesena u glavnom postupku, nije povezana sa „stvarima koje se odnose na ugovore” u smislu članka 5. točke 1. podtočke (a) Uredbe br. 44/2001, kako to pravilno ističu u svojim pisanim očitovanjima Austro-Mechana, francuska vlada i Komisija.

2. Tužba podnesena u glavnom postupku „se temelji na odgovornosti tuženika”

62. Kako bi se moglo utvrditi je li sudska tužba koju je podnijela Austro-Mechana obuhvaćena „stvarima koje se odnose na štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte” u smislu članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001, treba još, primjenom sudske prakse na koju se podsjeća u točki 56. ovog mišljenja, odlučiti čini li ona „tužbeni zahtjev koji se temelji na odgovornosti tuženika”.

63. Zauzeo sam stav, poput Austro-Mechane, austrijske, francuske i talijanske vlade te Komisije, da se tužbom koju je podnijela Austro-Mechana želi utvrditi odgovornost Amazona EU i dr. te je stoga obuhvaćena stvarima koje se odnose na „štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte” u smislu članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001.

64. Ponajprije, korisno je podsjetiti da članak 5. točka 3. Uredbe br. 44/2001, s obzirom na svoj sadržaj, obuhvaća velik broj različitih vrsta odgovornosti¹⁶.

65. Osim toga, članak 5. točka 3. Uredbe br. 44/2001 dodjeljuje nadležnost za odlučivanje o tužbenom zahtjevu u stvarima koje se odnose na štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte sudovima u mjestu u kojemu se dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi. Iz tog teksta se može zaključiti da se tužbeni zahtjev u stvarima koje se odnose na štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte treba nužno temeljiti na „štetnom događaju”.

66. U tom pogledu, Sud je presudio da odgovornost za štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte nije relevantna za odlučivanje osim ako se može utvrditi uzročno-posljedična veza između štete i štetnog događaja koji je doveo do nastanka te štete¹⁷. Također je pojasnio da štetni događaj i nastanak štete čine sve sastavne elemente odgovornosti¹⁸.

67. Iz prethodno navedenog proizlazi da se „tužbeni zahtjev koji se temelji na odgovornosti tuženika”, u smislu sudske prakse na koju se podsjeća u točki 56. ovog mišljenja, mora temeljiti na štetnom događaju, odnosno činjenici da je tuženik navodno uzrokovao štetu drugima.

68. Nema nikakve dvojbe, prema mojem mišljenju, da se tužba koju je Austro-Mechana podnijela u glavnom postupku temelji na takvom štetnom događaju.

16 — Vidjeti u tom smislu presudu Bier (21/76, EU:C:1976:166, t. 18.) o tumačenju članka 5. stavka 3. Briselske konvencije

17 — Presude Bier (21/76, EU:C:1976:166, t. 16.) o tumačenju članka 5. stavka 3. Briselske konvencije i DFDS Torline (C-18/02, EU:C:2004:74, t. 32.)

18 — Presuda Kronhofer (C-168/02, EU:C:2004:364, t. 18.)

69. Naime, tužba Austro-Mechane temelji se na novoj pravnoj obvezi koja je uspostavljena prilikom uvođenja iznimke privatnog reproduciranja od strane austrijskog zakonodavca, odnosno obveze plaćanja pravične naknade, nazvane „naknada za prazne nosače zvuka ili slike”¹⁹.

70. U glavnom postupku, članak 42.b UrhG-a nameće tu obvezu na teret prodavateljâ koji su prvi stavili na tržište medije za bilježenje koji se koriste za privatno reproduciranje, kako se za to tereti Amazon EU i dr. i to u korist Austro-Mechane, udruge za kolektivno ostvarivanje autorskih prava²⁰.

71. Posljedično, ako se utvrdi da su Amazon EU i dr. zaista prvi stavili na tržište takve medije za pohranu podataka, neplaćanje naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a od strane Amazona EU i dr. uzrokovalo bi štetu Austro-Mechani u obliku nenaplaćivanja „naknade za prazne nosače zvuka ili slike”.

72. Prema mojem mišljenju, iz prethodno navedenog proizlazi da se „štetni događaj” na kojem se temelji tužba koju je podnijela Austro-Mechana u smislu članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001 sastoji od činjenice, koju su naveli Amazon EU i dr., da nisu slobodnom voljom ili nemarom platili naknadu predviđenu člankom 42.b UrhG-a, uzrokujući time štetu Austro-Mechani.

73. To tumačenje, po mojem mišljenju, potvrđuje sudska praksa navedena u točki 36. ovog mišljenja, prema kojoj pravična naknada ima za cilj upravo obeštetiti nositelje za učinjeno privatno reproduciranje, bez njihova ovlaštenja, njihovih zaštićenih djela ili predmeta.

74. Poučak te sudske prakse jednostavno se mora prilagoditi kontekstu predmeta u glavnom postupku, s obzirom na to da članak 42.b UrhG-a predviđa da se ta naknada ne treba izravno platiti nositeljima, nego udruzi za kolektivno ostvarivanje autorskih prava kao što je Austro-Mechana. Stoga, štetu koju uzrokuje eventualno odbijanje plaćanje te naknade trpi Austro-Mechana kao, stoga, neizravno i nositelji.

75. Prema mojem mišljenju, takav slučaj zadire u srž stvari koje se odnose na štetne radnje i delikte, s obzirom na to da se odbijanjem plaćanja naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a krši austrijski zakon te se uzrokuje šteta Austro-Mechani.

76. Međutim, vjerujem da je korisno odgovoriti na pojedine argumente koje ističu Amazon EU i dr. i finska vlada, prema kojima tužba koju je podnijela Austro-Mechana nije obuhvaćena člankom 5. točkom 3. Uredbe br. 44/2001.

77. Amazon EU i dr. su, ponajprije, istaknuli da je jedini relevantni akt za odlučivanje o međunarodnoj nadležnosti austrijskih sudova stavljanje na tržište mobilnih telefona na austrijsko područje, što nije ni delikt ni kvazi-delikt u smislu članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001.

78. Potom, obveza pravične naknade jest obveza naknade za akte reproduciranja koji su odobreni zakonom, a ne obveza naknade za akte odbačene zakonom. Stoga, tužba koja ima za cilj plaćanje te pravične naknade ne „temelji se na odgovornosti tuženika” u smislu sudske prakse na koju se podsjeća u točki 56. ovog mišljenja.

79. Amazon EU i dr. tvrde, naposljetku, da pravična naknada predviđena člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29 nije nastala zbog povrede nekog prava nositelja, s obzirom na to da oni ne raspolažu pravom zabrane ili odobrenja privatnog reproduciranja na temelju članka 42. UrhG-a.

19 — Vidjeti točke 33. do 37. ovog mišljenja.

20 — Vidjeti točke 38. do 40. ovog mišljenja.

80. Doduše, nesporno je da su stavljanje na tržište mobilnih telefona i privatno reproduciranje obuhvaćeno člankom 42. UrhG-a zakoniti akti na austrijskom državnom području. Međutim, zakonitost tih akata ne podrazumijeva da je eventualna povreda od strane Amazona EU i dr. glede obveze plaćanja naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a također zakonita.

81. Konkretno, iako Amazon EU i dr. pravilno ističu da je obveza suzdržavanja od privatnog reproduciranja poštovana, taj argument nije relevantan s obzirom na to da se tužba Austro-Mechane temelji na povredi „zamjenske” pravne obveze, odnosno one o plaćanju naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a prilikom prvog stavljanja na tržište u Austriji medija za pohranu podataka.

82. Međutim, ne vidim nijedan razlog da se isključi da se povreda te obveze naknade može „temeljiti na odgovornosti tuženika” i stoga biti obuhvaćena člankom 5. točkom 3. Uredbe br. 44/2001, s obzirom na to da predstavlja štetni događaj u smislu te odredbe, odnosno događaj koji se pripisuje tuženiku (Amazon EU i dr.) i za koji ga se tereti da je uzrokovao štetu drugima (Austro-Mechani).

83. Prema tome, smatram da su argumenti koje su istaknuli Amazon EU i dr. neosnovani.

84. Finska vlada u svojim pisanim očitovanjima tvrdi da ne postoji uzročno-posljedična veza između događaja koji je to uzrokovao i štete na kojoj se temelji tužba koju je podnijela Austro-Mechana u glavnom postupku, kako to zahtijeva članak 5. točka 3. Uredbe br. 44/2001. Prema mišljenju te vlade, ta tužba ima za cilj naplatiti zakonitu naknadu od poduzeća koja stavljaju na tržište medije za pohranu podataka, iako štetu koju trpe nositelji nisu uzrokovala ta poduzeća, nego činjenica da pojedinci koriste te medije za reproduciranje zaštićenih djela ili predmeta.

85. U tom pogledu, dovoljno je utvrditi da je uzročno-posljedičnu vezu između navodnog odbijanja Amazona EU i dr. da plate naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a i navodne štete Austro-Mechane utvrdio sam austrijski zakonodavac. Članak 42.b stavak 5. UrhG-a predviđa usto da se ta naknada ne mora platiti izravno nositeljima, nego udruzi za kolektivno ostvarivanje autorskih prava kao što je Austro-Mechana, tako da štetu koju uzrokuje eventualno odbijanje plaćanja navedene naknade trpe potonji, a ne izravno nositelji.

86. Stoga, kako sam i pojasnio u točki 72. ovog mišljenja, „štetni događaj” na kojem se temelji tužba koju je podnijela Austro-Mechana sastoji se u činjenici da Amazon EU i dr. nisu platili, slobodnom voljom ili nemarom, naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a uzrokujući tako štetu Austro-Mechani.

87. Na raspravi je finska vlada također tvrdila da se područje primjene članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001 ne može proširiti na te zakonite akte privatnog reproduciranja.

88. S tim u svezi, tumačenje koje zastupam ne sastoji se od obuhvaćanja u područje primjene članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001 zakonitih akata privatnog reproduciranja, nego svih povreda obveze plaćanja naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a.

89. Naglašavam također da to tumačenje ne dovodi u pitanje zakonit karakter privatnog reproduciranja ostvaren u skladu s člankom 42. UrhG-a. Naime, taj članak ne podređuje zakonitost privatnog reproduciranja poštovanju obveze naknade predviđene člankom 42.b UrhG-a.

90. Iz prethodno navedenog proizlazi da sudska tužba koja ima za cilj dobiti plaćanje pravične naknade predviđene člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29, takva kao što je ova koja je podnesena u glavnom postupku, čini „zahtjev koji se temelji na odgovornosti tuženika” u smislu sudske prakse na koju se podsjeća u točki 56. ovog mišljenja.

D – *Praktične posljedice*

91. Izložio sam razloge zbog kojih sam zauzeo stav da sudska tužba koja ima za cilj ostvariti plaćanje pravične naknade predviđene člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29, poput ove koja je podnesena u glavnom postupku, nije povezana sa „stvarima koji se odnose na ugovore” u smislu članka 5. točke 1. podtočke (a) Uredbe br. 44/2001²¹ i čini zahtjev koji se temelji na odgovornosti tuženika²². Primjenom sudske prakse na koju se podsjeća u točki 56. ovog mišljenja, takva tužba obuhvaćena je stvarima koje se odnose na „štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte” u smislu članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001.

92. Iz toga proizlazi da su austrijski sudovi međunarodno nadležni za odlučivanje ako se štetni događaj dogodio ili bi se mogao dogoditi na području Republike Austrije, što je na sudu koji je uputio zahtjev da utvrdi²³.

93. Međunarodna nadležnost austrijskih sudova u predmetu u glavnom postupku je stoga u skladu s ciljem članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001. Sud je naime imao priliku pojasniti da je normalno da je, u stvarima koje se odnose štetne radnje, delikte, kvazi-delikte, sud u mjestu u kojemu su dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi najprikladniji da odlučuje, osobito zbog blizine spora i lakoće provedbe dokaza²⁴.

VI – **Zaključak**

94. Uzimajući u obzir prethodno navedeno, predlažem Sudu da na prethodno pitanje Oberster Gerichtshofa (Vrhovnog suda) odgovori kako slijedi:

Članak 5. točku 3. Uredbe Vijeća br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima treba tumačiti na način da je obuhvaćena stvarima koje se odnose na „štetne radnje, delikte ili kvazi-delikte” u smislu te odredbe sudska tužba koja ima za cilj dobiti plaćanje pravične naknade predviđene člankom 5. stavkom 2. točkom (b) Direktive 2001/29 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu, čiji su obveznici, sukladno nacionalnom pravu, poduzeća koja u komercijalne svrhe i uz naplatu kao prva u tuzemstvu na tržište stavljaju medije za pohranu podataka.

21 — Vidjeti točke 58. do 61. ovog mišljenja.

22 — Vidjeti točke 62. do 90. ovog mišljenja.

23 — Da podsjetimo, iz ustaljene sudske prakse proizlazi da se izraz „mjesto u kojemu se dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi” iz članka 5. stavka 3. Uredbe br. 44/2001 odnosi kako na mjesto gdje je nastala šteta tako i na mjesto uzročnog događaja koji je doveo do nastanka štete, tako da bi tuženik mogao biti tužen, prema izboru tužitelja, pred sudom jednog ili drugog od navedenih mjesta (vidjeti osobito presude Bier (21/76, EU:C:1976:166, t. 24.) o tumačenju članka 5. stavka 3. Briselske konvencije; Kronhofer (C-168/02, EU:C:2004:364, t. 16. i navedenu sudsku praksu) i Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, t. 18. i navedenu sudsku praksu).

24 — Vidjeti osobito presude Folien Fischer i Fofitec (C-133/11, EU:C:2012:664, t. 38. i navedenu sudsku praksu) i Melzer (C-228/11, EU:C:2013:305, t. 27.)